

¹ Tekst en foto's Ruud en Ina Metselaar – www.comomeerinfo.nl

Italië's fascinatie voor Mussolini

In een eerdere Nieuwsbrief schreef ik al eens dat het erg vaak voorkomt dat ik in een Italiaanse krant weer een verhaal over Mussolini aantref. In mijn Nieuwsbrieven heb ik daarover ook verschillende keren geschreven (zie: Nieuwsbrief 7(2010), 3(2013), 4a en 4b(2014), 4(2016)). Hoe is toch deze fascinatie te verklaren?

Een belangrijke factor hierbij is dat bij vele Italianen het fascistische verleden nooit helemaal heeft afgedaan. In tegenstelling tot wat er na de oorlog in Duitsland gebeurde is er in Italië nooit een verwerkingsproces op gang gekomen. Hiervoor zijn verschillende oorzaken aan te wijzen.

Mussolini in een typerende houding

Een ervan heeft te maken met het verloop van de oorlog. In 1938 sloot Mussolini een verdrag met Hitler en in juni 1940 nam Italië ook deel aan de oorlog. In de eerste jaren leek Hitler te winnen, maar toen in 1943 de Amerikanen op Sicilië landden, werd Mussolini afgezet en koos het land de kant van de geallieerden. Mussolini werd echter bevrijd uit het hotel in

de Abruzzen, waar hij gevangen werd gehouden en hij stichtte met behulp van de Duitsers de Repubblica Sociale Italiana, de RSI, in Noord-Italië, met Salo als regeringszetel. Vanaf dat moment werd er een felle partizanenstrijd gevoerd in het noorden. Bij vele Italianen ontstond het beeld dat het fascisme nog niet zo slecht was tot Mussolini zich verbond met Hitler en onder diens invloed ook de Jodenvervolgving begon. Men zag de daardoor de periode 1943 tot 1945 als de ware oorlog, waarin de Italianen samen met de geallieerden de Duitsers versloegen. De communisten legden ook veel nadruk op de belangrijke rol van de partizanen in deze periode. De Bevrijdingsdag werd niet 2 mei, de dag van de capitulatie, maar 25 april, de dag waarop het verzet bevel had gegeven tot opstand tegen de fascist en de Duitsers.

¹ Verzoeken om toezending per email aan: rmetselaar@on.nl

Ook werd door de meeste Italianen aangenomen dat de fascistten tot 1938 niet antisemietisch waren en geen oorlogsmisdaden hadden begaan. Dit laatste is in flagrante strijd met de werkelijkheid. Immers hebben de fascistten zich zonder meer schuldig gemaakt aan genocide in Afrika. In de jaren twintig werd tijdens de koloniale oorlogen ongeveer een derde van de Libische bevolking uitgemoord en werden er op grote schaal gifgas bombardementen uitgevoerd op de bevolking van Ethiopië in de oorlog van 1935-'36; zelfs het hospitaal van het Rode Kruis werd daarbij gebombardeerd. Toen een Ethiopiër een mislukte aanslag pleegde op generaal Graziani, liet hij uit represaille 30.000 Ethiopiërs executeren. De twee verantwoordelijke generaals, Graziani en Badoglio, zijn ook nooit veroordeeld wegens oorlogsmisdaden.

Ook het verhaal dat Mussolini geen antisemiet was, klopt niet want hij sprak al in 1921 over de superioriteit van 'Arische en mediterrane rassen' en dat was al vóór de oprichting van de fascistische partij.

Berlusconi prijst Mussolini bij de opening van het Shoah herdenkingsmuseum in Milaan

Onder de bevolking kan je ook vergoelijkende argumenten horen als 'onder Mussolini reden de treinen tenminste op tijd' en 'het fascisme was toch zo kwaad

nog niet'. Deze mening was tot in de hoogste kringen hoorbaar. Zo zei Berlusconi bij de Auschwitz herdenking en inauguratie van het Shoahmuseum in Milaan: "Mussolini heeft veel goeds gedaan, alleen de rassenwetten waren een fout", dezelfde Berlusconi zei in 2003 tegen een Britse journalist dat Mussolini nooit iemand had vermoord en zijn politieke tegenstanders onderbracht in 'vakantiekampen'. In mei 2019 verklaarde de voorzitter van het Europeparlement, de Italiaan David Sassoli, ook nog dat Mussolini 'ook goede dingen had gedaan'. De kleindochter van Benito, Alessandra Mussolini zit al sinds 1992 in het parlement en verklaart bij iedere gelegenheid dat haar grootvader een groot man was. Ook Matteo Salvini, leider van de Lega, heeft geen enkel probleem met neofascisten en citeert bekende slogans van Mussolini.

In tegenstelling tot Duitsland werd in Italië nooit een internationaal oorlogstribunaal gehouden. Op 22 juni 1946 verleende de minister van justitie, Togliatti, generaal pardon aan alle fascistten en partizanen voor daden begaan vóór 31 juli 1945. Dit gebeurde met steun van de geallieerden en de katholieke kerk, die bang waren dat Italië in handen zou komen van de communisten. Het gevolg was dat vele voormalige fascistten al snel op belangrijk posities kwamen.

Wel werd er al in 1948 in de grondwet een verbod opgenomen dat heroprichting van een fascistische partij verbood, maar daar wist men door er een andere naam aan te geven makkelijk onderuit te komen. Zo werd in 1946 de neofascistische Movimento Sociale Italiano opgericht en deze ultrarechtse partij ging in 1995 door samenwerking met rechtse politici uit de vroegere Democrazia Italiana over in de Alleanza Nazionale. Deze AN stond onder leiding

van Gianfranco Fini, die verklaarde dat Mussolini de grootste staatsman aller tijden was geweest. Diezelfde Fini werd enkele jaren later Kamervoorzitter en minister van buitenlandse zaken.

Het gevolg van dit alles is nog dagelijks herkenbaar. Weliswaar werd fascistische propaganda in 1952 verboden, maar in de praktijk is daar bijna nooit uitvoering aan gegeven. Fascistische souvenirs worden niet alleen op grote schaal gemaakt, maar ook verkocht. Het dorp waar Mussolini werd geboren en begraven, Predappio, is een waar bedevaartsoord geworden. In het dorp staat een marmeren borstbeeld met zijn bekende pose met vooruitgestoken kin, dat door velen wordt bewonderd en waar stiekem de fascistische groet wordt gebracht. Zo marcheerden er in oktober 2015 bijna 200 neofascisten door de straten van het dorp, ter herdenking dat Mussolini 93 jaar daarvoor de macht greep in het land.

Ook zijn er in het dorp enkele winkels waar openlijk vele fascistische souvenirs worden verkocht.

Het graf van Mussolini in Predappio

Dit alles bij elkaar toont toch wel duidelijk dat men nooit volledig afstand heeft gedaan van het fascistische verleden.

In mijn Nieuwsbrief 3(2009) en mijn boekje over de Partizanenstrijd aan het Comomeer beschreef ik de gevangenneming van Benito Mussolini en zijn minnares Clara Petacci in Dongo. Mijn verhaal eindigde in Milaan waar de twee werden opgehangen. Pas onlangs ontdekte ik dat het verhaal over Mussolini daarmee nog niet afgesloten was, maar dat het stoffelijk overschot enige tijd verdwenen was voordat het in het familiegraf in Predappio werd bijgezet. Dat verhaal wil ik u niet onthouden.

De geschiedenis van het stoffelijk overschot van Mussolini

De executie

Ik begin bij de aanhouding en daaropvolgende executie van Mussolini.

Op 25 april 1945 was Mussolini onder bescherming van de Duitse SS commandant Birzer vertrokken uit Como langs de Via Regina. Wat waren zijn plannen?

Al enige maanden vóór de capitulatie bespraken de fascistische leiders de mogelijkheid om een laatste verdedigingsplaats op te zetten in het Valtellina. Vooral de partijsecretaris Pavolini was erg geporteerd voor dit idee. Het dal was volgens hem zeer geschikt omdat het werd omringd met forten uit de eerste Wereldoorlog en voldoende waterkrachtcentrales had om de elektriciteitsvoorziening te waarborgen. Eind 1944 begon men daarom zowel munitie als voedsel naar het dal te brengen. Toch was in het begin van 1945 nog niet het definitieve besluit genomen om hierheen uit te wijken. De Duitsers zagen namelijk niets in dit plan en ook maarschalk Graziani, militair commandant van de RSI, geloofde er niet in. Het gevolg was dat men geen serieuze verdediging opzette in het dal. Mussolini zelf hoopte dat men het daar tenminste twee maanden zou kunnen volhouden en verwachtte daarmee voldoende tijd te hebben voor onderhandelingen met de geallieerden over een overgave. Toen Mussolini dan ook op 25 april vanuit Milaan naar Como trok nam men aan dat hij toch besloten was om naar het Valtellina te gaan.

De arrestatie in Dongo van Mussolini vermomd in een Duits uniform

Na een overnachting in Menaggio, waar Clara Petacci zich bij Benito voegde, trok de Duitse legerkaravaan verder naar het noorden tot de stoet eerst in Musso en daarna in Dongo tot staan werd gebracht door de partizanen van het detachement

Puecher. Die ontdekten dat Mussolini verstopt zat tussen de Duitse soldaten en hij werd daarop met 50 hooggeplaatste fascistengevangenen. Om Mussolini en Petacci te beschermen tegen de volkswede werden ze 's avonds naar het bergdorp Germasino gebracht. De partizanen kregen van het hoofdkwartier de opdracht Mussolini die nacht ongedeerd over te brengen naar Blevio, dicht bij Bellagio. Dit plan mislukte echter en daarom besloten de partizanen de twee over te brengen naar een villa in Bonzanigo. De leiding van de verzetsbeweging was echter niet van plan Mussolini over te dragen aan de Amerikanen, maar had op 26 april de doodstraf uitgesproken over alle "leden van de fascistische regering en zijn leiders, schuldig aan de onderdrukking van de grondwettelijke rechten, het vernietigen van individuele vrijheden, de vorming van een fascistisch regiem, het compromitteren en verraad van het land en het veroorzaken van de huidige catastrofale toestand". In de nacht van 27 april vertrok Walter Audisio (schuilnaam "Kolonel Valerio") naar Dongo voor de uitvoering van het vonnis. Hij werd daarbij vergezeld door Alfredo Lampredi ("Guido"). Audisio koos 15 namen uit de 50 gevangenen en gaf opdracht die ter plaatse te fusilleren, hetgeen gebeurde in de ochtend van 28 april. De lijken werden later in de achterbak van een vrachtwagen gegooid en bedekt met een zeil.

Audisio reed met Lampredi en Moretti, een van de partizanen uit Dongo, naar de villa in

Bonzanigo. Vandaar vervoerden ze Mussolini en Petacci naar villa Belmonte in Giulino di Mezzegra en voor het hek van de villa werden de twee fascististen door Audisio geëxecuteerd ².

Foto's van de lijken op het Loreto plein in Milaan met links de lichamen van Petacci en Mussolini

Milaan

De vrachtwagen met de 15 doden reed vervolgens naar de villa om daar de lijken van Mussolini en Petacci, die daar in de regen lagen, op te halen. Ook deze twee werden in de achterbak gegooid en enkele partizanen gingen op het dekzeil zitten. Om 3.40 van zondag 29 april arriveerde de wagen op het Piazzale Loreto in Milaan. Dat men juist hier stopte had een symbolische betekenis, immers op 10 augustus 1944 waren hier 15 partizanen door de nazi's gefusilleerd als represaille voor de moord op een Duitser. Aangekomen op het plein gaf Valerio opdracht om de lijken op straat te gooien, waar ze de hele dag in de zon zouden blijven liggen. Om 7 uur die ochtend ontdekten de eerste passanten de lijken en zagen dat daarbij ook Mussolini lag. In de kortste keren werd het nieuws bekend en liep het plein vol mensen. Velen schopten de lijken, urineerden en spuugden erop en trokken hun de schoenen uit. Tegen elf uur was de toestand onhoudbaar geworden en kwam er een brandweerauto die de inmiddels ontoonbare lijken met een waterstraal schoonspoort. Daarna brachten dezelfde brandweermannen zeven van de bekendste doden naar het benzinstation op de hoek van het plein en de Corso Buenos Aires. Daar werden ze ondersteboven opgehangen aan de dakspanten van het pompstation. Het betrof hier de lijken van Mussolini, Clara Petacci, Marcello Petacci, Alessandro Pavolini, Paolo Zerbino, Ferdinando Mezzasoma en Francesco Maria Barracu. Het lichaam van laatstgenoemde viel echter al snel op de grond en werd toen vervangen door dat van Achile Starace, die ergens in de straten van Milaan was opgepakt. In het begin van de middag kreeg een groepje partizanen van het detachement Canevari opdracht om de lijken weg te halen en ze naar het naburige mortuarium op piazzale Gorini te

² Zie Nieuwsbrief 6(2019)

brengen. Later werd het lichaam van Mussolini in het geheim begraven op het Cimitero Maggiore in Milaan.

Domenico Leccisi

Op dit punt wil ik de figuur van Domenico Leccisi (1920-2008) introduceren, de man die een grote rol zou spelen in de volgende gebeurtenissen met het stoffelijk overschot van Mussolini.

Leccisi was lid van de fascistische partij en vakbondsleider. Gedurende de tweede wereldoorlog vocht hij als cavalerist aan het front in Frankrijk en Joegoslavië. Meteen na de oorlog stichtte hij de Partito Democratico Fascista en dit zou het begin worden van een politieke carrière. Het bekendst werd hij echter om de gebeurtenissen rond het lijk van Mussolini, die ik hieronder zal beschrijven.

Portret van Leccisi

De grafroof

Leccisi zocht met volharding naar de plaats waar Mussolini was begraven en slaagde er tenslotte in erachter te komen omdat er zowel fascistena als antifascisten waren die hier heen kwamen en ruzie met elkaar zochten. Daarop besloot Leccisi dat hij iets moest doen om het lichaam te onttrekken aan de ‘smerige communisten’.

Gebruikmakend van de nacht van 22 op 23 april, klommen Leccisi en twee anderen over de muur van de begraafplaats en vonden daar de plaats waar Mussolini inmiddels een jaar in een massagraf begraven lag. Ze groeven het lichaam op en legden het in een kruiwagen van de doodgravers. Daarbij verloren ze enkele vingerkootjes, die later door de politie werden gevonden. Toen ze wegrede, viel ook nog het hoofd op de grond. Zo wisten ze met het lijk in de auto te ontkomen. Bij het graf hadden ze een briefje achtergelaten waarop stond: “Eindelijk, o Duce, bent u weer bij ons. Wij zullen u bedelven onder rozen, maar de geur van uw kracht zal die van de rozen overtreffen”.

Later zou Leccisi over het gedroomde moment waarop het graf geopend was zeggen: “Hij was perfect herkenbaar, hoewel de tijd sporen had achtergelaten op zijn gelaatstrekken”. Ene Luzzatto zou over dit wonder schrijven: “dat het lichaam nog niet ontbonden was, bevestigde de heiligheid ervan”. In werkelijkheid vond Leccisi een hoop botten en stukken huid die een

afgrijselijke
stank
verspreidden.

*Het door Leccisi
c.s. leeggehaalde
graf van Mussolini*

De opwinding over het verdwijnen van het stoffelijk overschot was groot in heel Italië. Het land bereidde zich juist voor op het referendum van 2 juni en op de amnestie van Togliatti, en de opgraving van de Duce was het meest besproken discussiepunt in het hele land. Onmiddellijk verschenen er de dolste fantasieën over waar het lichaam verborgen zou kunnen zijn. In een van de kranten werd zelfs ondersteld dat Churchill opdracht had gegeven het lichaam naar Engeland over te brengen. De actie veroorzaakte zoveel beroering dat de minister van justitie, Giuseppe Romita, opdracht gaf het beste onderzoeksteam op de zaak te zetten. Al op 29 april arresteerde de politie één van de medeplichtigen, Rana, maar deze wilde niets zeggen.

Jaren later vertelde Leccisi dat het lijk eerst van Milaan naar Madesimo was gebracht en vandaar eerst naar het klooster Sant'Angelo in Milaan en vervolgens door de fraters Enrico Zucca en Alberto Parini naar het klooster Certosa di Pavia. Op 17 mei arresteerde de politie zeventien leden van de fascistische partij PDF, maar Leccisi wist te ontkomen en op 30 mei wist hij enkele mensen zo ver te krijgen dat ze op de reclameborden op het Domplein in Milaan een lofzin op Mussolini schreven en opwekten de de krant van de PDF, de Lotta Fascista te lezen. De cirkel rond Leccisi begon zich steeds meer te sluiten. Op 22 juli werden nog drie PDF leden gearresteerd en op 31 juli Leccisi zelf. Uiteindelijk was het frater Parini die op 12 augustus vertelde waar de resten zich bevonden en die met de hoofdcommissaris van politie van Milaan, Vincenzo Agnesina, de koffer ophaalde en deze overgebracht naar het klooster van de kapucijnen van Cerro Maggiore, dichtbij Legnano. Daar zou deze tot 1957 blijven toen de gouverneur Zoli het stoffelijk overschot teruggaf aan de familie Mussolini, die het liet bijzetten in het familiegraf in Predappio.

Leccisi werd veroordeeld tot zes jaar celstraf, maar werd na 21 maanden vrijgelaten. Hij stond inmiddels bekend als de "opgraver van het lichaam van de Duce" en was een held geworden binnen extreemrechts. Men zag hem als de man die het lichaam van Mussolini onttrokken had aan de bende van de antifascisten (d.w.z. de communisten) en beschouwde dit als een heilige daad. Rond Pasen 1946 leek het of de wederopstanding van Mussolini belangrijker was dan die van Christus.

Leccisi had dan ook geen enkel probleem zijn politieke carrière voort te zetten. Bij de verkiezingen in 1953 wist hij zonder moeite een zetel in het Parlement te veroveren. De inauguratie was in zoverre nog bijzonder dat er op die dag twee tegenpolen werden geïnaugureerd, Leccisi en Walter Audisio!

Zoals boven beschreven is het graf in Predappio een bedevaartsoord geworden voor de neofascisten. Ieder jaar wordt er niet alleen bij zijn graf een manifestatie gehouden, maar ook op verschillende andere plaatsen zoals bijvoorbeeld in Mezzegra bij de herdenkingsplaquette op de plaats waar Mussolini werd gefusilleerd.

*Links:
Manifestatie in
Predappio ter
herdenking
van de Mars
op Rome*

*Rechts:
Manifestatie bij
de
gedenkplaat in
Mezzegra*